

Překonat samotu

Sú také chvíle... Antológia ukrajinskej poézie na Slovensku. Zostavil, predslov a poznámky o autoroch napísal Ivan Jackanin. Preložil Juraj Andričák. CUPER, Prešov 2002.

Název našich krátké recenze parafrázuje titul předmluvy ukrajinského prozaika, redaktora a univerzitního učitele Ivana Jackanina, který v slovenském originále zní *Prelomil' bariéry osamotenosti*: jde o osud a svěbytnost ukrajinského etnika na Slovensku a o jeho duchovní výtvořy. Antologie má svá úskalí, jichž si je sestavovatel vědom, ale argumentem může být již to, že poslední básnická antologie ukrajinské literatury na Slovensku vyšla před 20 lety a antologie drobné prózy v roce 1990. Pociť samoty proniká každé etnikum, které žije uprostřed jiných národních celků, jimž se přizpůsobuje, ale mezi nimiž si chce uchovat svou jedinečnost. To se Ukrajincům na Slovensku (dříve tedy i našim Ukrajincům) vcelku dař: vydávají časopis *Duklja* a dost publikují, zejména ve svém přirozeném centru Prešově (Prjašiv). Problém Ukrajinců a Rusinů je natolik složitý, subjektivní a historicky proměnlivý, že se jím zde zabývat ani nemůžeme.

Sestavovatel zařadil do antologie básničky narozené ve 30. a 40. letech 20. století, jde tedy o starší a starší střední věk, chybí tu generace mladší a nejmladší: Eliáš Galajda se narodil 1931, Anna Kocúrová a Vitalij Konopelec 1948 – to je časové a generační rozpětí tohoto svazku.

Základní tóninou antologie je smutek a nostalgie, obecně známá ukrajinská lyrická: solidní slovenský překlad vystihl tuto tóninu i specifickou slovenskou poetikou. Poezie Eliáše Galajdy (roč. 1931) charakterizuje smutek po rodině, matce, téma osudovosti a loučení (*Vyveštila veštkyňa*): vzpomínkovost tu podtrhuje rostlinná symbolika. Sergej Makara (roč. 1937), jehož báseň se dostala do titulu celé antologie, je spíše básníkem milostné zkratky a etického imperativu (*Láska*, 1967; *Sú také chvíle*: Tak teda žijem: v srdci planie vzdor/ ku všetkému, čo špiní rodný dvor/ a suchým býlím zastieľa nám ráno...“). Vasil' Kočemba (roč. 1937) je spíše elegického a tragického založení (*Samota*: „Vrát' sa ku mne, nádej,/ tak ťažko mi je na srdci, vrát' sa, vrát'.../ Som sám. Tichý a pustý/ je náš sad./ A k tomu uplakané chmáry/ v dial'ke nad Tatrami/ vypletajú ako pavučinu/ svoje piesne dažďovými niťami. // Kto vie, ako dlho ešte musím/ ísť slzavým údolím?! Kto sa beznádejne zaľúbil,/ ten si najťažší osud vyvolil./ Vrát' sa ku mne, nádej, /tak ťažko mi je na srdci, vrát' sa, vrát'.../ Som sám. Tichý a pustý/ je jesenný sad.“). I u Jozefa Zbiheje (roč. 1938) se objevuje jakýsi etnický smutek, vykořeněnost a pomíjivost (*Pominuteľnosť*: „Nemôžeme sa vrátiť./ Máme za sebou Rubikon,/ lesné čistiny,/ javoriny, bučiny/ bystriny, zem,/ vyčítavé a prekrútené slová./ A nie sme tí,/ čo sme boli včera.“). Poetika chladu, nepohody, podzimních kaluží a všudypřítomného stesku prostouje také poezii Jozefa Šelepce (1938), poněkud deklarativně a pateticky znějí některé verše Štefana Hostiňáka (roč. 1941): „Tu stojím, na západnej hranici/ azbuky, ošklbaný, štvaný, zbitý./ Náporom nepriateľov konca-kraja niet/ útoky sú môj každodenný chlebič.“ (*Strážca pokladov*). Miroslav Németh vnáší do pohříchu takřka výlučně rustikální poezie prvky urbanismu (*Zlomky z mesta, Báseň z deviateho poschodia*), nicméně ani jeho ani Milana Bobáka (roč. 1944) nepouští elegičnost (*Elégia*: „Na nebi hviezdy zháša ktosi/ a cestu kdesi stratil deň./ Modlí sa stariec, v žiali prosí/ o zázrak, ktorý prísť má sem.“). I když poezie mladší generace (Anna Kocúrová, Vitalij

Konopelec, oba roč. 1948) je přece jen jiná (pestrobarevnější, nikoli tak jednostrunná), i ona je pevně zakotvena v hlubinách národního bytí svými tématy a pocity (žal, zranitelnost, smutek, modlitba).

Pěkně se čte tato Jackaninova antologie, která je také jistě výrazem sestavovatelova nitra a generačního pocitu, veselost však nevzbuzuje: nakolik je existence ukrajinské literatury na Slovensku časově a generačně vymezena, nakolik je – oproti literatuře z „velké země“ – specifická, nakolik se uchycuje i u mladších, kteří jsou ještě více spjati se slovenskými vrstvami života? Nakolik se její situace podobá slovenské poezii na Balkáně, nebo polské na Těšínsku a jinde? To jsou otázky, na něž může odpovědět antologie té nejmladší poezie a prózy – pokud ovšem nebude velkým problémem ji sestavit.

Ivo Pospíšil

Tvorčist' Lesi Ukrajinky u vymirach porivnjal'noho literaturoznavstva. Zbírnyk naukovych prac'. Zahal'na redakcija Romana Mnychy. Drohobyč (Kolo) 2001, 148 s.

Der vorliegende schmale Band versammelt insgesamt fünfzehn auf ukrainisch verfaßte, jeweils mit einer englischen Zusammenfassung versehene Beiträge einer Tagung des Lehrstuhls für ausländische Sprachen und Komparatistik der Pädagogischen Universität Drohobyč, die am 1. März 2001 anlässlich des 130-jährigen Geburtstages von Lesja Ukrajinka stattgefunden hat. In einer kurzen Vorbemerkung artikuliert Roman Mnych als Herausgeber die bescheidene Hoffnung auf ein Publikum von rund zehn Personen und schreibt, daß die Arbeit auch dann nicht vergebens gewesen sei, wenn der Band seinen Weg zu lediglich einem einzigen Leser finden würde. Nun wünscht man dem Band sicher einen stärkeren Widerhall in Fachkreisen, muß aber dennoch auf dessen inhaltliche Defizite hinweisen. Neben dem recht heterogenen und nicht immer ansprechenden Niveau der einzelnen Beiträge betrifft dies in erster Linie den Umstand, daß insgesamt nur acht Aufsätze (also knapp mehr als die Hälfte) komparatistische Fragestellungen behandeln und damit der im Titel des Bandes angeführten Thematik auch tatsächlich entsprechen. Wer also unter den Vorzeichen der Vergleichenden Literaturwissenschaft an den Band herangeht, wird doch leicht enttäuscht sein.

Die sechs zuvor erwähnten, komparatistisch ausgerichteten Beiträge setzen sich sowohl mit Lesja Ukrajinka selbst als rezipierender Instanz wie auch mit ihrem literarischen Werk als Objekt der Rezeption in einem internationalen Kontext auseinander, wobei das methodologische Rüstzeug dafür ganz eindeutig im Zeichen eines deskriptiven, faktographisch geprägten Ansatzes steht. Den Voraussetzungen von Ukrajinkas Beschäftigung mit internationalen literarischen Quellen spürt **Danylo Kuzyk** in seinem Beitrag zu den bemerkenswert breit gefächerten Fremdsprachenkenntnissen Ukrajinkas nach; Kuzyk zitiert dabei aus den Briefen der Autorin und zeigt, wie Ukrajinka Fremdsprachen konkret erlernte. **Petro Mac'kiv** skizziert die Entlehnungen aus dem Russischen, darunter auch aus Puškins *Boris Godunov*, derer sich Ukrajinka in ihren Briefen bedient hat. Zwei Beiträge setzen sich mit der Aufnahme der Antike in Ukrajinkas Werk auseinander. **Svitlana Vynar** zeigt anhand der Szene *Ivihenija v Tavridi*, wie